สรุปได้ว่า ความเข้าใจในการอ่านเป็นความสามารถของผู้อ่านที่ใช้ความคิดได้ถูกต้องตามที่ผู้เขียนต้องการให้เข้าใจ ผู้อ่านสามารถเข้าใจภาษาของผู้เขียนและสามารถตีความได้ตรงตามความตั้งใจของผู้เขียนได้อย่างถูกต้อง

ลำดับขั้นของการอ่านจับใจความ

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2528, หน้า 26) กล่าวถึงลำดับขั้นการอ่านจับใจความว่า สรุปได้ว่า การอ่านจับใจความ ควรให้นักเรียนรู้ความหมายของคำ ให้อ่านเป็นกลุ่มคำ แล้วนำแต่ละส่วนมาสัมพันธ์กันเป็นประโยค จนได้ใจความเป็นตอน เกิดความเข้าใจเรื่องจากง่ายไปหายาก

รัถพร ซังธาดา (2531, หน้า 159) กล่าวถึงขั้นตอนการอ่านจับใจความมี 4 ขั้นตอน

1. ขั้นรู้จักคำ จำศัพท์ได้ ถ่ายทอดเสียงและความหมายของคำในเรื่องนั้น ๆ ได้

2. ขั้นเข้าใจความหมายของคำ วลีและประโยค โดยใช้ประสบการณ์เดิมมาช่วยตีความและพิจารณาจุดประสงค์ของผู้เขียนที่ต้องการสื่อแก่นักเรียน

3. ขั้นปฏิกิริยาเป็นขั้นที่อ่านโดยมีสติปัญญา และความรู้สึกที่สามารถประเมินได้ว่าผู้เขียนหมายถึงอะไร

4. ขั้นบูรณาการ เป็นขั้นที่นักเรียนสามารถนำความรู้ ความคิด และความหมายของที่ได้จากการอ่านจับใจความไปใช้ประโยชน์ได้

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2539, หน้า 95) กล่าวถึงลำดับขั้นการอ่านจับใจความ ดังนี้

ขั้นที่ 1 จำ เป็นเริ่มแรกของการอ่านที่สมองจะต้องจำเรื่องราวให้ได้ จำความหมายของคำ ให้คำจำกัดความของคำยาก จำชื่อตัวละครและเหตุการณ์สำคัญและสถานที่สำคัญ การที่ครูจะรู้ว่านักเรียนมีความจำเรื่องได้มากหรือน้อยก็ใช้วิธีการตั้งคำถามเรื่องที่อ่าน หรืออาจให้สะกดคำ บอกความหมายและบอกคำจำกัดความ

ขั้นที่ 2 เข้าใจ เป็นขั้นที่นักเรียนสามารถเล่าเรื่องที่อ่านด้วยคำพูดของตนเองได้ เข้าใจความคิด ถ้อยคำ ประโยค และข้อความที่ให้คติสอนใจ สรุปเรื่องเป็นมโนทัศน์โดยใช้คำพูด ดังนี้ การที่ครูจะประเมินว่านักเรียนมีความเข้าใจมากหรือน้อยควรตั้งเป็นคำถามด้วยการเล่าเรื่อง สรุปเรื่อง และเรียงลำดับเหตุการณ์ของเรื่อง

ขั้นที่ 3 นำไปใช้ เป็นขั้นที่นักเรียนควรมีการฝึกนำถ้อยคำ ประโยค และเหตุการณ์ที่ได้จากการอ่านไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นใหม่หรือนำไปใช้แก้ปัญหาในวิชาอื่น ๆ ดังนั้นคำถามที่ใช้มักจะกำหนดเป็นสถานการณ์ให้นักเรียนพิจารณาในการนำความรู้มาใช้ประโยชน์

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ เป็นขั้นที่ให้นักเรียนแยกองค์ประกอบย่อยของแนวคิดที่ได้จากการอ่าน การรู้จักแยกความหมายของคำที่มีความหมายหลายอย่าง สามารถบอกได้ว่าองค์ประกอบใดมีความสัมพันธ์หรือไม่เกี่ยวข้องกันเลย

ขั้นที่ 5 ประเมินค่า เป็นขั้นสูงสุดของการคิดที่ให้นักเรียนรู้จักตัดสินเรื่องที่อ่านว่าอะไรคือส่วนที่เป็นจริง และอะไรคือส่วนที่เป็นเท็จ พิจารณาและค้นหาคุณค่าปรากฏที่ในเรื่อง ได้แก่ ความรัก ความกตัญญู ความซาบซึ้ง และยังรวมไปถึงความเป็นเหตุเป็นผลด้วย เป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักสังเกตการใช้ถ้อยคำ การบรรยายที่ทำให้เกิดภาพพจน์ ตลอดจนความประทับใจอื่น ๆ ที่ได้จากการอ่านเรื่อง

กล่าวโดยสรุป ลำดับขั้นของการอ่านจับใจความจะเริ่มต้นจากการรู้จักคำ เข้าใจความหมายของคำหรือกลุ่มคำนั้น ๆ ต่อจากนั้นจึงใช้สติปัญญา พิจารณาว่าผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายอย่างไร และนำสิ่งที่อ่านไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร จากนั้นวิเคราะห์แยกองค์ประกอบย่อยของแนวคิดที่ได้จากการอ่าน ขั้นสุดท้ายคือการประเมินค่าตัดสินเรื่องที่อ่านว่าอะไรคือส่วนที่เป็นจริง และอะไรคือส่วนที่เป็นเท็จ พิจารณาและค้นหาคุณค่าปรากฏที่ในเรื่อง

ความพร้อมในการอ่านจับใจความสำคัญ

ความพร้อมในการอ่านจับใจความสำคัญเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการจับใจความมากหรือน้อย มีนักการศึกษาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมของการอ่านจับใจความหลายท่าน

ประเทิน มหาขันธ์ (2530, หน้า 59) กล่าวถึง ความพร้อมในการอ่านจับใจความสรุปได้คือ

1. นักเรียนมีความพร้อมในการอ่านจับใจความ เมื่อมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย นักเรียนแต่ละคนมีสิ่งแวดล้อมทางบ้านแตกต่างกัน ส่งผลให้นักเรียนได้ประสบการณ์ทางภาษาแตกต่างกันด้วย นักเรียนที่มีจากบ้านซึ่งบิดามารดาเป็นข้าราชการ หรือมีระดับการศึกษาค่อนข้างสูง ภาษาที่ใช้ติดต่อกันระหว่างคนในครอบครัวหรือระหว่างผู้มาเยี่ยมเยือน ย่อมเป็นภาษาที่แตกต่างไปจากภาษาของบิดามารดาที่มีอาชีพค้าขาย หรือมีอาชีพเป็นชาวประมง ซึ่งคำศัพท์ที่ใช้ส่วนใหญ่ย่อมเกี่ยวข้องกับอาชีพนั้น ๆ ทำให้นักเรียนแต่ละคนมีประสบการณ์ทางด้านภาษาแตกต่างกันด้วย การที่ผู้ปกครองใช้ภาษาที่มีคุณภาพ ย่อมเป็นพื้นฐานสำหรับเด็กในการอ่านในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

2. สภาพทางร่างกาย โดยทั่ว ๆ ไปแล้วสุขภาพทางร่างกายมีความสำคัญต่อการเรียนอ่านของเด็ก ทั้งนี้เพราะการอ่านนั้นต้องใช้ประสาททุกส่วนของร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นความสามารถ

ทางการมองเห็น ความสามารถในการเปล่งเสียง ความสามารถในการควบคุมกล้ามเนื้อ ตลอดจนสุขภาพทั่ว ๆ ไปของร่างกาย

3. อารมณ์ เมื่อนักเรียนมีภาวะอารมณ์ที่ผ่อนคลายไม่มีความเครียดหรือมีเรื่องกังวลใจจะทำให้นักเรียนสามารถอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. สติปัญญา ระดับสติปัญญาของนักเรียนจัดว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด นักเรียนที่มีสติปัญญาสูงจะมีความพร้อมในการอ่านเร็วกว่านักเรียนที่มีสติปัญญาต่ำ อย่างไรก็ตามย่อมต้องพิจารณาถึงสภาพของร่างกายและจิตใจควบคู่ไปด้วย

บันลือ พฤกษะวัน (2538, หน้า 27) กล่าวถึง ความพร้อมของการอ่านจับใจความของนักเรียนขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายด้าน ดังนี้

1. ความพร้อมทางร่างกาย ได้แก่ รูปร่าง ขนาด ส่วนสูง น้ำหนัก ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความเจริญเติบโตของร่างกาย และการใช้สายตา หู ความคล่องแคล่วในการใช้กล้ามเนื้อ การทรงตัว ความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา

2. ความพร้อมทางด้านสมอง ได้แก่ ความสามารถในการจำ การตีความและแปลความ การอธิบายงานที่ตนทำและงานที่เพื่อนทำ

3. ความพร้อมทางอารมณ์และสังคม ได้แก่ การมีอารมณ์ร่วมสนุกสนาน การรู้จักระงับอารมณ์ รู้จักให้หยิบยืมหรือแบ่งปันของใช้ช่วยเหลือเพื่อน

4. ความพร้อมทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ การมีสมาธิ มีความมั่นใจในตนเอง กล้าแสดงออก

5. ความพร้อมทางพื้นฐานประสบการณ์ ได้แก่ การใช้ภาษาพูด การตอบคำถาม การมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องสภาพแวดล้อมใกล้ตัว

ภิญญาพร นิตยประภา (2534, หน้า 34) กล่าวโดยสรุปว่า ความพร้อมในการอ่านจับใจความเป็นช่วงระยะเวลาที่นักเรียนมีความรู้สึกยินดี และมีความเต็มใจที่จะอ่าน ถือเป็นช่วงเวลาที่เหมาะที่สุดในการอ่านจับใจความ นักเรียนก็จะเกิดทักษะในการอ่านได้อย่างรวดเร็ว

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความพร้อมในการอ่านจับใจความสำคัญเป็นสิ่งหนึ่งที่จะทำให้นักเรียนมีความสามารถในการอ่านจับใจความได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วยความพร้อมทางด้านร่างกาย สมอง อารมณ์ และสภาพแวดล้อม

หลักการอ่านจับใจความ

การอ่านจับใจความจะประสบความสำเร็จนั้น ผู้สอนต้องคำนึงถึงหลักสำคัญในการสอน ซึ่งมีนักการศึกษาต่าง ๆได้กล่าวถึงหลักการสอนอ่านจับใจความสำคัญ ดังนี้

ผกาศรี เย็นบุตร (2526) และผะอบ โปษะกฤษณะ (2526 อ้างถึงใน สุวรรณา รัตนธรรมเมธี, 2532, หน้า 18) ได้ให้หลักการสอนอ่านจับใจความคล้ายกันว่า ในการสอนอ่านแต่ละครั้ง ครูควรให้นักเรียนรู้จุดมุ่งหมายว่า ต้องการอะไรจากเรื่องที่อ่าน เพื่อจะได้ไปสู่จุดนั้นได้เร็วขึ้น แล้วจึงอ่านข้อความอย่างคร่าว ๆ เพื่อดูว่าเรื่องที่อ่านเป็นเรื่องของอะไร ขั้นต่อไปก็อ่านเรื่องโดยละเอียดให้ตลอดเรื่อง ในขณะที่อ่านก็จะต้องตั้งคำถามไว้ในใจว่าเป็นเรื่องของอะไร เกิดที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายอย่างไรในการเขียน และประการสำคัญควรฝึกการอ่านจับใจความอยู่เสมอ จะช่วยให้อ่านหนังสือได้อย่างรวดเร็วแล้วจับใจความได้อย่างถูกต้อง

ออตโต (Otto, 1979) ได้วางแนวทางการดำเนินการสอนทักษะการอ่านจับใจความไว้ 5 ขั้นตอน

1. การสอน ครูไม่ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดจนกว่าจะได้สอนทีละขั้นตอนของกระบวนการอ่านโดยให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องหลังจากการอ่าน คำตอบใดที่ผิดครูไม่ควรปล่อยให้เลยไป แต่ต้องวิเคราะห์ให้นักเรียนเห็นว่าผิดอย่างไร สำหรับนักเรียนที่เลือกคำตอบได้ถูกต้องนั้น ครูควรจะอธิบายว่าทำไมจึงเลือกคำตอบนั้นเพราะการเลือกคำตอบที่ถูกได้นั้นอาจจะเกิดจากการเดาก็ได้

2. การใช้วัสดุการสอนหลาย ๆ ชนิด และหลายๆ รูปแบบ เด็กบางคนสามารถสรุปใจความสำคัญของข้อความสั้น ๆ ได้ แต่ไม่สามารถที่จะนำทักษะนี้ไปสรุปใจความสำคัญของข้อความสำคัญของข้อความยาวกว่า และมีลักษณะแปลกไปจากรูปแบบเดิมได้ ฉะนั้นครูที่ฉลาดควรให้โอกาสแก่นักเรียนฝึกทักษะต่าง ๆ กับวัสดุการอ่านหลาย ๆชนิด เช่น ครูอาจจะให้นักเรียนเก็บรายละเอียดจากข้อความ หนังสือวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา วิธีการปรุงอาหาร ทิศทางและที่ตั้งของเมืองต่าง ๆ ในแผนที่ โคลง กลอน บทความในหนังสือพิมพ์ รายการอาหารและอย่างอื่น ๆ อีกเป็นต้น

3. ฝึกการใช้ทักษะหลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกัน การสอนทักษะการอ่านทีละอย่างอาจจะมีปัญหาว่านักเรียนไม่สามารถใช้ทักษะเหล่านั้นให้ต่อเนื่องผสมผสานกันได้เมื่อสอนให้สรุปความ นักเรียนก็จะตั้งหน้าตั้งตาอ่านเพื่อสรุปความเท่านั้น หรือเมื่อสอนให้นักเรียนเรียงลำดับเหตุการณ์ นักเรียนก็จะวินิจฉัยว่าเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นก่อนหลัง ถ้ามองดูเฉพาะจุดประสงค์ของการสอนก็รู้สึกว่าเหมาะสมดีแล้วแต่ถ้าพิจารณาต่อไป ก็รู้สึกว่านักเรียนน่าจะได้รับการฝึกทักษะอีกอย่างหนึ่งเป็นพิเศษ เพื่อสามารถนำทักษะที่ได้รับการฝึกทักษะการอ่านรวมกันโดยมิได้แยกออกมาทีละทักษะนั้น เขาจะนำทักษะทั้งหลายมาใช้รวมกัน ยังไม่ยืนยันว่าเด็กที่อ่านจับใจความสำคัญของเรื่องได้ หรือสรุปเรื่องที่อ่านได้นั้นไม่ได้ใช้ทักษะการอ่านอย่างอื่นร่วมด้วย

4. วางขั้นตอนและจุดมุ่งหมายการอ่าน การอ่านจะได้รับผลดียิ่งขึ้นไปอีก ถ้าผู้อ่านรู้ว่าตนกำลังอ่านอะไรอยู่ และอ่านเพื่ออะไร ในกิจกรรมการอ่านเพื่อให้เด็กคิด ของ สตาฟเฟอร์ (Stauffer is direct reading – thinking activities) นักเรียนจะรู้ตัวล่วงหน้าว่าอ่านอะไร เพื่อตั้งสมมติฐานและจุดมุ่งหมายของการอ่าน วิธีการอย่างอื่นมีอีกมากมายที่จะทำให้นักเรียนได้คุ้นเคยกับหนังสือก่อนลงมืออ่าน เช่น แนะนำจุดที่น่าสนใจของเรื่อง การตั้งคำถามเพื่อให้เด็กค้นหาคำตอบ เป็นต้น

ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการจับใจความ

การสอนการอ่านจับใจความมีทฤษฎีเกี่ยวข้องดังนี้

1. ทฤษฎีสกีมา (Schema theory) ทฤษฎีสกีมา เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวกับความรู้ การแทนที่ความรู้ และช่วยให้การใช้ความรู้สะดวกขึ้น ความรู้ทั้งมวลถูกบรรจุไว้ในหน่วยเฉพาะที่เรียกว่าสกีมา นอกจากตัวความรู้แล้วในหน่วยเฉพาะเหล่านั้นยังบรรจุข้อมูลเกี่ยวกับความรู้เหล่านั้นด้วย

สกีมาเป็นโครงสร้างความรู้เกิดขึ้นในสมองของผู้อ่าน (Dupuis et al., n.d. อ้างถึงในกรมวิชาการ, 2538) ดังนั้น ในการอ่านจำเป็นต้องใช้สกีมามาเป็นพื้นฐานความรู้ไว้รองรับข้อมูลที่เข้ามาใหม่ ถ้าข้อมูลเชื่อมโยงเข้ากับสกีมาหรือความรู้เดิมที่มีอยู่ก็จะอ่านได้เข้าใจ

ดังนั้นขอบเขตความรู้หรือโครงสร้างความรู้ จะช่วยให้ผู้อ่านค้นพบความรู้ใหม่ที่ต้องการจากการอ่าน การจึงเป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับหนังสือ โครงสร้างความรู้หรือสกีมาจะช่วยให้ผู้อ่านเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์พื้นฐานที่ผู้อ่านมีอยู่ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องต่างๆที่อ่านมากขึ้น ดังนั้นการอ่านเพื่อความเข้าใจ ครูจะต้องช่วยนักเรียนให้สามารถนำความรู้เดิมมาเชื่อมโยงความรู้ใหม่ในหนังสือที่อ่าน จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องที่อ่านได้ดีขึ้น

การดำเนินการสอนเพื่อพัฒนาโครงสร้างความรู้ (Schema) มีดังนี้

1.1 สอนจากบทเรียนสั้น ๆ โดยสอนจากคำไปสู่วลี จากวลีไปสู่ประโยค จากประโยคไปสู่ย่อหน้า

1.2 สอนอ่านโดยให้นักเรียนอ่าน แล้วทำนายว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อไปผลจากเหตุการณ์นั้นจะเป็นอย่างไร

1.3 ถ้านักเรียนไม่มีสกีมาในเรื่องนั้นมาก่อน ครูก็ต้องสร้างความรู้พื้นฐานโดยการสนทนาเรื่องในบทอ่านเพื่อสร้างขอบข่ายความรู้ในเรื่องเพื่อเป็นพื้นฐานการอ่าน

1.4 ให้นักเรียนตั้งคำถามก่อนอ่านและคำถามหลังการอ่าน (กรมวิชาการ, 2538)

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (Thorndike) ซึ่งเน้นทางด้านสติปัญญา กล่าวว่าผู้ที่มีสติปัญญาดีจะสามารถรับรู้และอ่านจับใจความได้ในเวลาอันรวดเร็ว ตรงข้ามกับผู้ที่มีสติปัญญาไม่ดีจะใช้เวลาในการอ่านเพิ่มขึ้น การสอนอ่านจึงทำให้เด็กเกิดสติปัญญา เช่น เรียนรู้หลักการอ่าน

รวมทั้งให้นักเรียนได้รับการฝึกฝนบ่อย ๆ เป็นวิธีการที่จะช่วยให้นักเรียนมีทักษะในการอ่านจับใจความดีขึ้น

3. ทฤษฎีสิ่งเร้าและการตอบสนอง เน้นการกระทำซ้ำ ๆ จนตอบสนองโดยธรรมชาติ ดังนั้นการจัดหาเรื่องที่ตรงกับความสนใจก็จะเป็นสิ่งเร้าที่ช่วยให้เกิดความต้องการที่จะอ่าน ผลที่ได้คือการตอบสนองที่ดี

4. ทฤษฎีเกสตัลท์ (Gestalt) เน้นความสำคัญของการจัดเตรียมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามกฎของการรับรู้ ที่ประยุกต์มาสู่การสอน ซึ่งแยกออกเป็น 3 ข้อ คือ

4.1 กฎแห่งความพร้อม (Law of tradiness) กฎนี้กล่าวถึงสภาพความพร้อมของผู้เรียนทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ถ้าร่างกายเกิดความพร้อมแล้วได้กระทำย่อมเกิดความพึงพอใจ แต่ถ้าไม่เกิดความพร้อมที่จะทำแล้ว ถูกบังคับให้กระทำจะทำให้กระทำจะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ

4.2 กฎแห่งการฝึกหัด (Law of exercise) กฎนี้กล่าวถึงการสร้างความมั่นคงของเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองที่ถูกต้องโดยการฝึกหัดกระทำบ่อย ๆ ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้นานและคงทนถาวร

4.3 กฎแห่งผล (Law of effect) กฎนี้กล่าวถึงผลที่ได้รับเมื่อแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้แล้วถ้าได้รับผลพึงพอใจ ย่อมอยากจะเรียนรู้ต่อไปอีกแต่ ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจ ก็ไม่อยากจะเรียนรู้หรือเกิดความเบื่อหน่าย (สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์, 2539, หน้า 97)

จากทฤษฎีการสอนอ่านจับใจความควรที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนอ่านจับใจความเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความเพิ่มมากขึ้น เพื่อจะทำให้นักเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ความสนใจในการอ่าน

ฉวีลักษณ์ บุญยกาญจน์ (2525, หน้า 53) กล่าวถึงความสนใจของนักเรียนในแต่ละวัยไว้ดังนี้

เมื่อเด็กเริ่มหัดอ่าน แนวความสนใจจะเป็นไปตามรายบุคคล ทั้งปริมาณที่อ่านได้ และวงเรื่องที่อ่าน ในขณะเดียวกันต้องไม่ลืมว่าเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างระหว่างบุคคลในการอ่านด้วยแนวความสนใจมีดังนี้คือ

ก่อนอายุ 5 ขวบ เด็กชอบเรื่องที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ประจำวันที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ เรื่องสัตว์ ธรรมชาติ โคลงกลอน และนิทานที่มีรูปประกอบ เด็ก3 –4 ขวบ ชอบการ์ตูน แล้วชอบให้ผู้ใหญ่อ่านให้ฟังแม้จะไม่เข้าใจนัก

เมื่ออายุ 6 ขวบขึ้นไป เด็กเริ่มอ่านหนังสือตามที่ตนเองต้องการและเป็นดังนี้เรื่อยไป

จนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เด็กบางคนชอบอ่านหนังสือมาก เด็กในชั้นประถมศึกษาหาหนังสืออ่านตามความสามารถของตนเองและตามแรงกระตุ้นที่ได้จากผู้ใหญ่ เพื่อนบ้าน เด็กชอบเรื่องลึกลับ เรื่องคาดไม่ถึง เด็กผู้ชายชอบเรื่องสัตว์ เด็กผู้หญิงชอบเรื่องของเด็ก และประสบการณ์ธรรมดาของตน

เมื่ออายุมากขึ้น เด็กยิ่งชอบเรื่องผจญภัยโดยเฉพาะเด็กชายและชอบเรื่องจริง ๆ เกี่ยวกับสัตว์ เด็กผู้หญิงชอบเรื่องเกี่ยวกับชีวิตที่บ้าน เรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในบ้านและความสนใจเรื่องรักเร็วกว่าเด็กชาย เด็กชายอายุ 9 – 11ปี ชอบเรื่องเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้ ผจญภัย ตื่นเต้น ลึกลับ เรื่องจริง เรื่องพิศวง ชีวิตเด็ก ธรรมชาติ และชีวิตสัตว์ ความน้ำใจเป็นนักกีฬา ความกล้าหาญ การกีฬา เครื่องบินและประดิษฐ์กรรมต่าง ๆ เด็กชายอายุ 12 –13 จะเพิ่มความสนใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ชีวประวัติและหนังสือเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและสังคม เด็กผู้หญิงชอบนิยายซาบซึ้งใจมากกว่าเด็กชาย ทั้งเด็กหญิงและเด็กชายชอบอ่านเรื่องที่เขียนไว้ขัดกับความจริงและเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เรื่องตลกและเรื่องที่เกี่ยวกับงานอดิเรก

ในการอ่าน เด็กอ่านได้ทั้งเรื่องที่แต่งขึ้นอย่างเป็นจริงไม่ได้ และเรื่องจริง แต่เวลาอ่านเรื่องใดก็ขอให้เนื้อเรื่องเหมาะสมกับเรื่องนั้น ๆ เด็กชายชอบเรื่องที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ เด็กไม่ค่อยสนใจในเวลาภาพปกสวย ๆ หรือเย็บเล่มหรู แต่สนใจในเนื้อหาภายใน ถ้าเป็นจริงควรให้ความจริงกับเด็กมากที่สุด

อายุ 14 ปี ระยะนี้เรียกว่าเข้าวัยรุ่นเต็มที่ ความสนใจจะเริ่มเพ่งเล็งไปในแนวใดแนวหนึ่งโดยเฉพาะ ระยะนี้อาจจะอ่านหนังสือน้อยลง แต่ชอบนิตยสารมากขึ้น

เด็กชายชอบอ่านชีวประวัติ ประวัติศาสตร์ การเดินทาง เครื่องยนต์กลไกต่าง ๆ ชอบหนังสือแผนผังแบบแปลง บางคนอาจจะเริ่มอ่านหนังสือรัก ๆ ใคร่ ๆ บ้าง แต่เรื่องนั้นจะต้องรวดเร็วทันใจ

เด็กผู้หญิงชอบหนังสือสำหรับผู้ใหญ่มากขึ้น ชอบเรื่องรักใคร่ที่สะเทือนอารมณ์ มักติดใจเรื่องราวที่แต่งเกินจริงง่าย ๆ (ระยะนี้ควรให้การแนะแนวการอ่านมากที่สุด)

จากแนวคิดของนักวิชาเรื่องความสนใจในการอ่านสรุปได้ว่าวัยของเด็กแต่ละวัยจะมีความสนใจในเรื่องที่อ่านไม่เหมือนกัน ดังนั้นในการเลือกบทอ่านควรเลือกให้เหมาะสมกับวัยมากที่สุด

พัฒนาการของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อายุ 12-15 ปี

พรรณี ชูทัยเจนจิต (2538, หน้า 254 – 259) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของพัฒนาการผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อายุ 12 –15 ปี ไว้ดังนี้

1. พัฒนาการทางด้านจิต – สังคม (Psychosocial development) อยู่ในขั้น Identity VS. identity confusion หรือความเป็นเอกลักษณ์ ความสับสนในเอกลักษณ์ เริ่มมีความคิดเกี่ยวกับการหาเอกลักษณ์ของงาน ให้ความสนใจกับรูปร่างหน้าตาและบทบาททางเพศ มากกว่าความสนใจในอาชีพ

2. พัฒนาการทางด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive development) ความสามารถของสมองอยู่ในขั้น formal operation หรือขั้นที่สามารถใช้สมองแก้ปัญหาในสิ่งที่เป็นนามธรรม สามารถทดลองสมมติฐาน

3. พัฒนาการทางจริยธรรม (Moral development) อยู่ในขั้น Convention ยอมรับในอำนาจและกฎเกณฑ์ของสังคม และพร้อมที่จะปฏิบัติตาม เป็นขั้นที่พัฒนาไปสู่ความร่วมมือ

สิ่งที่พึงจดจำเกี่ยวกับลักษณะทั่ว ๆ ไป การย่างเข้าสู่วัยรุ่นทำให้มีลักษณะการแสดงพฤติกรรมหลาย ๆ รูปแบบ

1. ลักษณะทางร่างกาย (Physical characteristics)

1.1 เด็กผู้หญิงเข้าสู่วัยรุ่นเร็วกว่าผู้ชาย สำหรับเด็กผู้ชายบางคนที่เข้าสู่วัยรุ่นช้ากว่าเพื่อน ๆ รุ่นเดียวกัน มักมีปัญหาการปรับตัว เพราะไม่สามารถร่วมทำกิจกรรมได้ดังเช่นเพื่อน ๆ ครูควรสนับสนุนให้ทำกิจกรรมอื่น เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในงานของตน เช่นเป็นกรรมการโรงเรียน เล่นดนตรี เป็นต้น

1.2 เด็กส่วนใหญ่เริ่มเข้าสู่วัยหนุ่มสาว ลักษณะทางเพศจะปรากฏชัด ในระยะนี้ควรเริ่มสอนเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษาเพื่อให้เด็กรู้จักการปฏิบัติในทางที่ถูก โดยเฉพาะเด็กผู้หญิงสมควรอย่างยิ่งที่ครูควรจะชี้แจงเกี่ยวกับประจำเดือน เพื่อจะได้ไม่ต้องตกใจกลัว

1.3 เด็กวัยรุ่นมีลักษณะเก้งก้าง ทำอะไรดูขัดตาไปหมด ทั้งนี้เพราะเหตุที่คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของรูปร่างตัวเองมากจนเกินไป ทำให้พิถีพิถันในการแต่งกายเป็นพิเศษ ถ้ามากเกินไปก็จะเสียการเรียน ครูจะต้องชี้แจง

1.4 เด็กวัยนี้จะมีปัญหาเรื่องขาดอาหาร ทั้งนี้เพราะการที่พยายามรักษาทรวดทรง

2. ลักษณะทางสังคม (Social characteristics)

2.1 เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มยิ่งกว่าปฏิบัติตามพ่อแม่ จึงเป็นวัยที่มีข้อขัดแย้งกับผู้ใหญ่เสมอ เด็กวัยนี้เป็นวัยที่ต้องการอิสระ ผู้ใหญ่ควรรู้จักวิธีที่จะช่วยเหลือ อย่าทำอะไรให้เด็กรู้สึกว่าถูกบังคับ ครูสามารถส่งเสริมอิสระภาพที่เด็กต้องการได้ โดยการให้นักเรียนช่วยกันวางเกณฑ์ในชั้นเรียน โดยที่จะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

2.2 เด็กวัยนี้เป็นเป็นวัยที่ขาดความมั่นใจ จึงมักจะทำอะไรคล้าย ๆ กับกลุ่ม เพื่อให้เป็นที่ยอมรับ เช่น การแต่งกาย การแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ครูมีวิธีช่วยให้เด็กเป็นตัวของตนเอง

โดยใช้วิธีกระตุ้นให้กำลังใจ หรือการเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็น โดยแสดงการยอมรับแม้เด็กจะตอบผิด หรือการให้เด็กทำแบบฝึกหัดชนิดปลายเปิด

2.3 วัยนี้เป็นวัยที่กลุ่มเพื่อมีอิทธิพลอย่างยิ่ง จะไว้วางใจเพื่อนยิ่งกว่าพ่อแม่ ครูอาจช่วยเหลือโดยการทำตัวสนิทสนมให้คำปรึกษาแนะนำในทางที่เป็นประโยชน์

3. ลักษณะทางอารมณ์ (Emotional characteristics)

3.1 วัยนี้จะค่อนข้างเจ้าอารมณ์ และมีอารมณ์ไม่แน่นอนซึ่งส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากทางด้านร่างกายกับการเปลี่ยนแปลงทางเพศ และอักส่วนหนึ่งมาจากความสับสนในบทบาทของตนเองว่าเป็นเด็กหรือเป็นผู้ใหญ่กันแน่ ครูควรมีความคงเส้นคงวาในการปกครองชั้นเรียน และปฏิบัติต่อเด็กดังเช่นเขาเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบ แสดงอาการยอมรับและให้เกียรติ

3.2 นักเรียนอาจจะส่งเสียงดังอึกทึก ทั้งนี้เพื่อจะปิดบังการขาดความมั่นใจ ในตนเอง ครูช่วยเหลือได้โดยการให้ทำงานแข่งกับตนเอง เมื่อเด็กเกิดความมั่นใจในตนเอง การส่งเสียงดังเอะอะหรือการ "ทำใหญ่" เพื่อปกปิดความมั่นใจก็จะหายไป

3.3 การแสดงอารมณ์โกรธออกมาเป็นเรื่องธรรมดาของเด็กวัยนี้ ทั้งนี้เพราะเป็นความเครียดทางจิต ความไม่สมดุลทางชีวภาพและความเหนื่อย ความเหนื่อยนี้เนื่องจากการใช้กำลังมากไป การขาดอาหารหรือการนอนไม่พอ เป็นการดีที่ครูควรจะค่อย ๆ ลดการแสดงอารมณ์โกรธนี้เมื่อเกิดขึ้นโดยการสัมผัสตัวนักเรียนเบา ๆ การเปลี่ยนเรื่องพูดหรือกิจกรรมใหม่ ๆ หากความโกรธนี้เป็นไปอย่างเรื้อรัง ครูควรไปขอความช่วยเหลือจากแผนกแนะแนว

3.4 วัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะใจแคบและยึดความเห็นของตนเอง ทั้งนี้เพราะขาดความมั่นใจในตนเอง เขาคิดว่าคำตอบที่สมบูรณ์และเขารู้คำตอบนั้น ในการอภิปรายในชั้นเรียน ครูควรเน้นความสำคัญของความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งอาจนำมาปรับปรุงความคิดของตนเอง ครูต้องระวังเด็กนักเรียนที่ยึดความเห็นของตนเองเป็นใหญ่ ซึ่งมักจะข่มขู่เพื่อนในชั้น ทำให้ไม่มีใครกล้าค้านความคิดของเขา

3.5 เด็กวัยนี้เริ่มมองดูผู้ปกครองและครูตามความจริงมากขึ้น เด็กวัยนี้เริ่มรู้สึกว่าผู้ใหญ่มีโอกาสทำผิดได้ จึงมักจะแสดงท่าทีแข็งขืนต่อต้านครู ครูที่สอนเด็กวัยนี้มักจะถูกแกล้งบ่อย ๆ โดยเฉพาะถ้าพบจุดอ่อนของครู วัยนี้เด็กต้องการเป็นตัวของตนเอง ต้องการอิสระภาพ แต่โดนขัดขวางจากผู้ใหญ่ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นปรปักษ์ต่อกัน วิธีช่วยของครูคือ ให้เด็กอภิปรายและเขียนเสนอความรู้สึกที่ไม่พึงพอใจทั้งหลาย ในขณะเดียวกันครูจะต้องชี้แจงให้เด็กเข้าใจถึงการควบคุมตนเอง เพราะการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องคำนึงถึงเสรีภาพของผู้อื่นด้วย

4. ลักษณะทางสติปัญญา (Cognitive characteristics)

4.1 เด็กวัยนี้จะสามารถเข้าใจความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรมได้ดีขึ้น ดังนั้นเขาจึงสามารถเข้าใจหลักศีลธรรมจรรยาต่าง ๆ ได้มากขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามยังมีบางความคิดรวบยอดที่ยากแก่การเข้าใจ ฉะนั้นครูจะต้องมีความอดทนในการอธิบายไม่แสดงอาการเบื่อหน่ายหรือเยาะเย้ย จะต้องแสดงความเห็นใจ

4.2 ช่วงของความสนใจของเด็กวัยนี้นานขึ้น แต่ถึงอย่างไรเด็กก็ยังอด "ฝันกลางวันไม่ได้" ทั้งนี้เพื่อทดแทนสิ่งที่ขาด และโอกาสการเพ้อฝันมีอย่างจำกัด วิธีช่วยของครูคือ พยายามให้การบ้านซึ่งท้าทายจินตนาการในทุกวิถีทางที่ทำได้ ครูอาจจะให้เกมปริศนาหรือปัญหาที่น่าทึ่งแทนแบบฝึกหัดที่น่าเบื่อ ครูอาจจะส่งเสริมความฝันให้เป็นประโยชน์เกี่ยวกับอนาคต เช่น งานที่นักเรียนชอบ ทำอย่างไรถึงจะได้งานนั้น

จากพัฒนาการของเด็กวัยนี้สรุปได้ว่าเด็กวัยนี้ควรเรียนรู้ในการยอมรับความสามารถและสติปัญญาความเฉลียวฉลาดของตนเอง และยอมรับและปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของตนเอง

เทคนิคพาโนรามา

การฝึกทักษะการอ่านให้กับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาควรได้รับการส่งเสริม เพราะนักเรียนจะต้องอาศัยการอ่านเพื่อแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตลอดเวลา (Edwards, 1973, pp. 132 – 135) ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้ที่คิดค้นวิธีสอนอ่านรูปแบบต่าง ๆ กัน แต่สำหรับการอ่านโดยใช้เทคนิคพาโนรามาได้พัฒนามาจากเทคนิคการสอนอ่านหลายแบบโดยพยายามที่จะนำจุดเด่นของเทคนิคการสอนอ่านหลาย ๆ แบบผสมผสานกันซึ่งแต่ละเทคนิคเริ่มจาก SQ3R ซึ่งประกอบด้วย

Survey	คือ	การสำรวจจุดมุ่งหมายของการเขียนนั้น
Question	คือ	การตั้งคำถามตนเองว่าสิ่งที่ต้องการรู้คืออะไร
Read	คือ	การอ่านเพื่อตอบคำถามที่ตั้งไว้
Recite	คือ	การจดบันทึกไว้เพื่อเตือนความจำ
Review	คือ	การทบทวนเรื่องที่อ่านใหม่

ต่อมาได้มีการคิดวิธีสอนอ่านอีกวิธีหนึ่งคือ วิธีการอ่านแบบ OK4R ซึ่งมีขั้นตอนในการอ่านดังต่อไปนี้

Overview	คือ	การอ่านอย่างคร่าว ๆ คล้ายขั้นสำรวจ SQ3R
Key idea	คือ	การหาใจความสำคัญ แล้วตั้งคำถามไปด้วย คล้ายขั้นการตั้งคำถามของวิธี SQ3R

Read คือ การอ่าน

Recall คือ การระลึกสิ่งที่อ่านไปแล้ว

Refect คือ การสะท้อนความคิด หรือขยายความคิดจากเดิม

Review คือ การทบทวนเรื่องที่อ่านใหม่

ในปี พ.ศ 2509 ได้มีการคิดแนวการสอนอ่านที่ชื่อ PQRST โดยได้พัฒนาจากวิธีสอนอ่านแบบ SQ3R และแบบ OK4R

Preview คือ การฝึกให้ผู้อ่าน อ่านชื่อเรื่อง หัวข้อเรื่องและหัวข้อย่อย อ่านประโยคแรกและอ่านประโยคสุดท้ายของเรื่อง

Question คือ การตั้งคำถาม

Read คือ การอ่าน

Summarize คือ การสรุปเรื่องที่อ่าน

Test คือ การทดสอบหลังการอ่าน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 ได้มีการพัฒนาวิธีสอนการอ่านจากวิธี SQ3R OK4R และ PQRST เป็นวิธีการอ่านแบบ OARWET (Norman, 1968) ซึ่งมีลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

Overview คือ การอ่านอย่างคร่าว ๆ

Ask คือ การตั้งคำถาม

Read คือ การอ่าน

Write คือ การเขียนคำถามหลังการอ่าน

Evaluation คือ การประเมินผลด้วยตนเอง

Test คือ การทดสอบหลังการอ่าน

จากวิธีสอนอ่าน SQ3R OK4R PQRST และ OARWET ดังกล่าวมาเป็นวิธีการสอนอ่านเรียกว่า เทคนิค PANORAMA โดยปีเตอร์ เอ็ดเวิร์ด เป็นผู้คิดค้นแล้วนำไปทดลองสอนกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในมหาวิทยาลัย บริทิช โคลัมเบีย

เมื่อวิเคราะห์ขั้นตอนของการสอนด้วยเทคนิคพาโนรามา แล้วจะเห็นว่าขั้นตั้งจุดมุ่งหมายในการอ่าน (Purpose) และขั้นปรับอัตราความเร็วในการอ่านเพื่อสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้จะมีส่วนคล้ายกับการสำรวจ (Survey) ของเทคนิค SQ3R คล้ายกับขั้น Overview ของเทคนิค OK4R คล้ายกับขั้น PQRST คล้ายกับขั้น Overview ของเทคนิคOARWET

ในการตั้งคำถามก่อนการอ่านจะมีลักษณะเหมือนกับทุกเทคนิคที่กล่าวมา แต่ในขั้นการสำรวจ (Overview) ของเทคนิคพาโนรามา จะนำมากล่าวในขั้นที่แตกต่างจากเทคนิค

การสอนดังกล่าวคือ มีการสำรวจรายละเอียดก่อนการอ่านอีกครั้งหนึ่งหลังจากการตั้งจุดหมาย มีการปรับอัตราความเร็วในการอ่านและการตั้งคำถาม

สำหรับขั้นการอ่านก็เหมือนกับวิธีอื่นดังกล่าวมาแล้ว แต่ในขั้นการจดบันทึกและเตือนความจำจะคล้ายกับขั้นการเขียน (Write) ในเทคนิค OARWET ขั้น (SUMMARIZE ของเทคนิค PQRST ขั้น Recall และReview–เทคนิค OK4R และขั้น Recite ของเทคนิค OK4R และขั้น Recite ของเทคนิค SQ3R ส่วนขั้นประเมินผลของเทคนิค พาโนรามา จะคล้ายกับขั้น Evaluation และ Test ของเทคนิค PQRST จึงจะเห็นได้ว่าวิธีการสอนโดยใช้เทคนิค พาโนรามา พยายามนำจุดเด่นของเทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ มาผสมผสานกัน เพื่อจะช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในการอ่านได้ดีขึ้น

เบทที้ (Betty, 1974, pp. 106-107) กล่าวถึง การสอนอ่านโดยใช้เทคนิคพาโนรามา ว่ามีข้อสำคัญคือ ครูสามารถจะแบ่งให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีโอกาสได้ฝึกฝนทุกคนก่อนที่นักเรียนจะอ่านด้วยตนเองตามลำพังครูจะเป็นผู้ฝึกขั้นตอนต่าง ๆ ให้ โดยละเอียดทุกขั้นตอนตลอดคาบเรียน จากนั้นนักเรียนจะฝึกอ่านด้วยตนเอง

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับขั้นตอนการอ่านแบบพาโนรามา จะเห็นว่ามีเอกสารและงานวิจัยที่สอดคล้องและสนับสนุนขั้นตอนการสอนอ่านแบบพาโนรามาพอจะสรุปได้ดังนี้

การกำหนดจุดมุ่งหมาย (P = Purpose)

จากงานวิจัยของ กล็อก (Glock, 1958) เสนอแนะว่า แรงจูงใจของผู้เรียนจะได้รับการเสริมแรงมากขึ้น ถ้าเขาเหล่านั้นมีความกระจ่างชัดในจุดมุ่งหมายเฉพาะก่อนที่จะเริ่มต้นการอ่านของเขา และแรงจูงใจที่จะกล่าวนั้นจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีความต้องการอยากรู้ อยากเห็นเป็นพิเศษ

แครซเซน (Krashen, 1983, pp. 132-133) ได้กล่าวว่า ในการอ่านนั้นผู้อ่านต้องทราบเป้าหมายในการอ่านว่าตนเองอ่านเพื่ออะไรเช่น

1. อ่านเพื่อหารายละเอียดข้อมูลหรือข่าวสาร
2. อ่านเพื่อหาใจความสำคัญ
3. อ่านเพื่อหาข้อมูลเฉพาะเจาะจง
4. อ่านเพื่อความเพลิดเพลิน

กู๊ดแมน (Goodman, 1971, p. 135) แสดงความคิดเห็นว่า ผู้อ่านเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างคล่องแคล่วและเลือกใช้เทคนิคในการอ่านอย่างเหมาะสมนั้น เขาจะต้องมีเป้าหมายในสิ่งที่เขาอ่านเสมอ

แมคอีโดว์นี่ (McEdowney, 1978, p. 65) กล่าวว่า ในการอ่านเรื่องใด ๆ ผู้อ่านควรจะทราบว่าเขาอ่านเนื้อเรื่องประเภทใด เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายในการอ่าน จากนั้นเขาจึงจะปรับเทคนิคการอ่านให้เหมาะสม ซึ่งจุดประสงค์ของผู้เขียนโดยทั่วๆไป มักมีอยู่ 3 ชนิดคือ

1. การอ่านพรรณนาหรือการอธิบายได้แก่ อธิบายรายละเอียดความสวยงามกับความสัมพันธ์เชื่อมโยงสลับซับซ้อน ซึ่งงานเขียนประเภทนี้จะมีการใช้ภาษามากกว่าการเล่าเรื่อง

2. แบบการเล่าเรื่อง จะเป็นการเล่าเรื่องลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนและหลังตามลำดับ

3. แบบคำชี้แจงหรือบรรยาย ผู้เขียนเขียนเพื่อจะให้ความรู้หรือคำอธิบายให้ผู้อ่านทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างมีกระบวนการ ขั้นตอนว่าจะทำอะไรก่อน

ในขั้นตอนการตั้งจุดมุ่งหมายนี้ เน้นความจำเป็นในการรวบรวมข้อมูลความคิดเพื่อตอบตัวเองว่า ทำไมเราต้องอ่านเรื่องดังกล่าว มีจุดประสงค์หรือมีเบื้องหลังเกี่ยวข้องกับเรื่องที่อ่านอย่างไร เกี่ยวข้องกับการสอนหรือไม่ อ่านเพื่อบันทึกย่อเตรียมไว้ดูก่อนสอบ หรือเตรียมไว้พูดในการสัมมนาหรือนำข้อมูลไปอ้างอิงในรายงานต่าง ๆ

การปรับความเร็ว (A = Adapting rate to material)

ฉวีลักษณ์ บุญยกาญจน์ (2525, หน้า 1) กล่าวว่า การอ่านที่มีประสิทธิภาพ หมายถึง การอ่านด้วยความเร็วและความเข้าใจสิ่งที่อ่านอย่างถูกต้อง ซึ่งสมุทร เซ็นเชาวนิจ (2526, หน้า 5) กล่าวว่า คนที่จะอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพตามธรรมชาติแล้วจะรู้จักปรับอัตราการอ่านได้อย่างเหมาะสม ถูกต้องตามกาลเทศะตรงตามจุดมุ่งหมายและแนวคิดที่วางไว้ คือ จะเปลี่ยนจากความเร็วหนึ่งสู่อีกความเร็วหนึ่ง พร้อมทั้งจัดแนวคิดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการอ่านแต่ละครั้งด้วย ในขณะเดียวกันต้องพยายามเข้าใจข้อความที่อ่านให้ได้หมด ฉะนั้นการปรับอัตราความเร็วให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่ตนอ่าน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้ ผู้ใดก็ตามที่อ่านในอัตราเดียวกันหมด ไม่ว่าข้อความข้อความที่อ่านจะยากหรือง่ายก็ตาม ถือว่าผู้นั้นยังด้อยพัฒนาอยู่

ดังนั้นการปรับความเร็วในการอ่านแต่ละเรื่องจะต้องจะต้องเตรียมยืดหยุ่นอัตราความเร็วไว้ตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ควรนำหลักการอ่านแบบคร่าว ๆ การอ่านโดยใช้ความรู้เดิมมาประกอบการใช้ในการตัดสินใจด้วย

ความจำเป็นในการตั้งคำถาม (N = Need to pose question)

เพ็ญศรี รังสิยากุล (2538, หน้า 124) กล่าวถึง การอ่านเพื่อเกิดความเข้าใจต้องตั้งจุดมุ่งหมายในการอ่านก่อนแล้วปรับอัตราความเร็วในการอ่านให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ต่อมาควรพยายามตั้งคำถามถามตัวเองอยู่ตลอดเวลา ความเข้าใจในเนื้อเรื่องจะเกิดขึ้นได้ต้องมี

พื้นฐานมาจากการตั้งคำถามที่ขึ้นด้วย W ทั้ง 5 และ H นั้นก็คือ Who What Where Why When และ How คำถามที่ขึ้นด้วยสี่ตัวแรก จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจในสิ่งที่เป็นความจริงตามเนื้อเรื่อง ส่วนคำถาม ,อย่างไร และ ทำไม เป็นคำถามช่วยให้ผู้อ่านตีความหมายข้อเท็จจริงให้กระจ่างเพื่อจะได้ทำการสรุปหาคำตอบต่อไป

ความจำเป็นอย่างยิ่งในการตั้งคำถามคือ การตั้งชื่อเรื่อง หัวข้อย่อยต่าง ๆ ประโยชน์บอกเล่าเปลี่ยนเป็นคำถามให้หมดจากนั้นจึงเริ่มอ่านอย่างจริงจังเพื่อหาคำตอบที่ตนเองตั้งคำถามไว้ ในการฝึกเบื้องต้น ระยะแรกๆ อาจเริ่มใช้คำถาม ใช่/ไม่ใช่ หรือคำถามอะไรก็ได้เพื่อจะได้ดำเนินเรื่องได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น นักอ่านที่ดีจะไม่เป็นนักอ่านที่อยู่นิ่งเฉยหรืออ่านไปเรื่อย ๆ หากไม่พยายามตั้งคำถามตัวเองแล้วจะทำให้ขาดความตั้งใจในการอ่านได้

การสำรวจ (O = Overview)

สนิท ตั้งทวี (2526, หน้า 7) กล่าวว่าผู้อ่านจะต้องสนใจข้อมูลเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับการเขียน พยายามค้นหาให้พบว่า ประวัติของผู้แต่งเป็นอย่างไร สถานที่พิมพ์ จำนวนครั้งที่พิมพ์ ปีที่พิมพ์ มีตารางประกอบเรื่องหรือไม่ ดูหัวข้อย่อยและแผนภูมิต่าง ๆ ที่มีประกอบ ดูบทสรุปถ้ามีข้อทดสอบก็ควรดูด้วย ตลอดจนถึงดัชนีของเรื่อง ข้อมูลเหล่านี้พบว่าเป็นภูมิหลังของหนังสือที่มีส่วนช่วยรองรับให้ผู้อ่านมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน

วอลเตอร์ (Walter, 1962, p. 6) สรุปว่า การสำรวจอย่างคร่าว ๆ ในแต่ละเรื่องที่อ่านนั้นควรอ่านคำนำและบทสรุปด้วย เพื่อพิจารณาว่าอะไรคือหัวใจสำคัญของเนื้อหาที่อ่าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โรบินสัน (Robinson, 1961) ที่ว่า การสำรวจนั้นอาจดูได้ที่สารบัญ คำนำ หรือชื่อผู้แต่งตลอดจนสำรวจแนวคิดที่ผู้เขียนตั้งจุดมุ่งหมายในการเขียนไว้

การคิดตามสิ่งที่อ่าน (R = Read and relate)

ลี (Lee, 1978, p. 60) กล่าวว่า เมื่อผู้อ่านทราบจุดประสงค์ของเรื่องที่อ่านแล้ว ผู้อ่านควรอ่านประโยคแรกและประโยคสุดท้ายของทุก ๆ ย่อหน้า เพราะความสำคัญมักจะอยู่บรรทัดแรกหรือบรรทัดสุดท้าย ถ้าย่อหน้าสุดท้ายมีลักษณะเป็นการสรุปความก็ควรอ่านทุกประโยคอย่างระมัดระวังและแครซเซน (Krashen, 1983, p. 135) กล่าวว่า การอ่านเพื่อจับใจความสำคัญของเรื่อง หรือเค้าโครงที่มีความหมายของเรื่องผู้อ่านไม่จำเป็นต้องอ่านรายละเอียดทุกบรรทัด หรือทุกหน้า

แต่คลาก และซิลเบอร์สไตน์ (Clark & Silbertein, 1979, p. 55) กล่าวว่า ถ้าผู้อ่านมีจุดประสงค์ที่จะมีมุ่งหาคำตอบเฉพาะเจาะจง เช่น ต้องการทราบปี พ.ศ. วันที่ หมายเลข โทรศัพท์ หาคำศัพท์จากพจนานุกรม หาวันเวลาจากตารางเวลากราฟ ปฏิทิน หาสถานที่จากแผนที่ ผู้อ่านอาจ

ใช้กระดาษสีขาวแผ่นเล็ก ๆ หรือนิ้วมือของผู้อ่านชี้เพื่อหาหัวข้อย่อย ชื่อเรื่อง ตัวพิมพ์ ตัวพิมพ์ใหญ่ ตัวเอนตามที่ผู้อ่านต้องการ

ดังนั้น ถ้าผู้อ่านตั้งจุดประสงค์ในการอ่าน ปรับอัตราความเร็วในการอ่านตามจุดประสงค์นั้น พยายามตั้งคำถามเกี่ยวกับคำศัพท์ที่ไม่รู้ในแต่ละเรื่องเพื่อช่วยในการหาข้อมูลต่อไป จากนั้นก็สำรวจอย่างคร่าว ๆ เพื่อที่จะดำเนินการอ่านและคิดหาคำตอบตามที่ตั้งคำถามไว้แล้ว ผู้อ่านเรื่องได้เข้าใจโดยตลอด ก็ สามารถตอบคำถามต่าง ๆ ได้ถูกต้องและชัดเจน สามารถศึกษาใจความสำคัญ แปลความและขยายความได้โดยนำเรื่องที่อ่านมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของตนได้

การจดบันทึก (A = Annotate)

เมื่อผู้อ่านมีความเชี่ยวชาญในการอ่านดังกล่าวแล้ว หากไม่มีการจดบันทึก อาจจะได้ข้อมูลที่ผิดพลาดหรือตกหล่นได้ ดังนั้น เบทที้ (Betty, 1974, pp. 11-112) จึงเสนอให้มีการเขียนเค้าโครงเรื่องหลังการอ่าน โดยครูจะเป็นผู้ช่วยเหลือแนะนำ เพื่อช่วยให้เห็นความสัมพันธ์อย่างเด่นชัดระหว่างใจความสำคัญและรายละเอียดปลีกย่อย

เบอร์มิสเตอร์ (Burmeister, 1974, p. 314) กล่าวว่า ถ้าผู้อ่านอ่านพบคำตอบจากเรื่องที่อ่านแล้ว ควรจดข้อความที่สำคัญไว้ เพื่อเตือนความจำของตนเอง การจดบันทึกนี้จะดำเนินไปพร้อมกับการอ่านได้ เพื่อความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น อาจจะใช้รูปแบบการขีดเส้นใต้ข้อความสำคัญหรือรายละเอียดปลีกย่อยด้วยหมึกสีต่าง ๆ กันดังที่ เอดเวอร์ดส์ (Edwards, 1973, pp. 132-135) กล่าวไว้ เช่น กำหนดให้สีแดงแทนข้อความสำคัญ สีน้ำเงินแทนวันที่ ตัวเลขสีเหลืองให้แทนข้อเท็จจริงต่าง ๆที่กำลังหาอยู่ หรืออาจทำเครื่องหมายต่าง ๆ ลงในเรื่องที่อ่านเลย ถ้าไม่ต้องการเขียนข้อความใด ๆ ลงในเรื่องนั้น ๆ ก็ควรมีสมุดบันทึกไว้ เพื่อจดบันทึกพร้อมทำเครื่องหมายต่าง ๆ เช่น วงกลม ดอกจัน กากบาท หรือเครื่องหมายหน้าข้อความที่แสดงว่าเป็นใจความสำคัญของเรื่องที่อ่าน

การใช้ความจำ (M = Memorize)

มิลเลอร์ (Miller, 1972, p. 332) กล่าวว่า การทบทวนความจำ ควรทบทวนจากบันทึกย่อจากเค้าโครงเรื่อง หรือจากบทสรุปที่ผู้อ่านบันทึกไว้หลังการอ่าน หรือสังเกตจากเครื่องหมายต่าง ๆ ที่ทำไว้ในขณะที่อ่าน ในขั้นนี้จะทบทวนความคิดสำคัญ ๆ ของเรื่องๆ ของเรื่อง ในขั้นการใช้ความจำนี้ วอลเตอร์ (Walter, 1962, p. 6) กล่าวว่า จะเป็นการช่วยให้ความรู้อยู่ในสมอง จึงควรทบทวนความจำโดยอาจจะดูเพียงอักษรย่อต่าง ๆ แล้วค่อย ๆ นึกเรื่องตามอักษรนั้น ๆ จะทำให้ผู้เข้าใจเรื่องได้ดียิ่งขึ้น

ในขั้นทบทวนความจำนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับผู้ที่สามารถใช้กลวิธีดังกล่าวช่วยเตือนความจำในรูปของการเขียนบันทึกย่อ ดังที่งานวิจัยของ นอร์มัน (Norman, 1968)

พบว่า การที่จะช่วยให้ผู้อ่านเกิดความจำได้ในระยะสั้น และความจำในระยะยาว ผู้อ่านจะต้องได้รับการพัฒนาการอ่าน โดยรู้จักถอดความจากสัญลักษณ์ต่าง ๆ ได้

การประเมินผล (A = Assess)

เป็นขั้นสุดท้ายของการสอนด้วยเทคนิค พาโนรามา ซึ่ง เบทที้ (Betty, 1974, 106-117) กล่าวว่า การอ่านในขั้นนี้จะทำให้ผู้อ่านทราบว่าตนได้อ่านบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ในขั้นแรกหรือไม่ ได้ข้อมูลเพียงพอในการที่จะตอบคำถามหรือไม่ ผู้อ่านทราบความสำคัญของเรื่องที่อ่าน หรือไม่เข้าใจความสำคัญของเรื่อง และรู้เค้าโครงเองหรือไม่ และเอดเวอร์ดส์ (Edwards, 1973, pp. 132-135) กล่าวว่าสำหรับขั้นตอนการประเมินผลด้วยตนองได้ โดยการทำแบบฝึกหัดหลังการอ่าน หรือ โดยการตอบคำถามที่ครูตั้งคำถาม ผู้อ่านแต่ละบุคคล แล้วผู้อ่านอาจตรวจและแก้ไขข้อบกพร่องหลังการอ่านด้วยตนเองได้ เพราะอาจจะทำให้ผู้อ่านทราบว่าตนเองอ่านเรื่องนั้น ๆ ได้เข้าใจมากน้อยเพียงไร การอภิปรายหลังจากการอ่านเพื่อสรุปหาใจความสำคัญของเรื่องหรือเค้าโครงเรื่องที่ถูกต้องร่วมกัน ก็จัดว่าอยู่ในขั้นการประเมินผลนั้นด้วย ซึ่งวิลเลี่ยมส์ (Williams, 1982, pp. 1-2) ได้สนับสนุนให้ผู้อ่านได้อภิปรายหลังการอ่านร่วมกันเพื่อตรวจสอบว่าตนเองมีความคิดเห็นหรือความเข้าใจตรงกับผู้อื่นมากน้อยเพียงไร ดังนั้น ขั้นตอนนั้นจึงจัดว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งครูควรจะคำนึงถึงเป็นอย่างมาก เพราะหลังจากที่นักเรียนได้ประเมินผลด้วยตนเองแล้ว ครูจะต้องเป็นผู้ทดสอบความเข้าใจการอ่านของนักเรียนแต่ละคนด้วย

สรุปได้ว่าเทคนิควิธีการสอนอ่านแบบพาโนรามา มี 8 ขั้นตอน คือ กำหนดจุดมุ่งหมาย การปรับความเร็ว ความจำเป็นในการตั้งคำถาม การสำรวจ การคิดตามสิ่งที่อ่าน การจดบันทึก การใช้ความจำ และขั้นสุดท้ายคือการประเมินผล

รูปแบบการสอน

รูปแบบการสอนมีหลายรูปแบบแต่ที่จะกล่าวถึงคือรูปแบบ "เพาะมโนทัศน์" (Concept attainment) แนวคิดของรูปแบบ "เพาะมโนทัศน์" (Concept attainment)

1. การสอนด้วยรูปแบบ เพาะมโนทัศน์ (Concept attainment) มุ่งให้นักเรียนฝึกการสังเกตสิ่งต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดความคิดรวบยอด (มโนทัศน์) เกี่ยวกับสิ่งต่างนั้น ๆ

2. การสอนด้วยรูปแบบนี้ต้องสอนตามลำดับขั้นที่กำหนดไว้ จึงจะพัฒนาการสร้างความคิดรวบยอดให้แก่นักเรียนได้

3. วิธีการหลักที่ใช้ คือ ให้นักเรียนสังเกต และเปรียบเทียบจากสิ่งที่เป็นตัวอย่างของความคิดรวบยอดกับสิ่งที่ไม่ใช่ตัวอย่างของความคิดรวบยอด โดยครูยังไม่ยอมบอกชื่อของ

ความคิดรวบยอดนั้นตั้งแต่แรก ในขณะที่นักเรียนพิจารณาตัวอย่างของสิ่งที่ "ใช่" และ "ไม่ใช่" ความคิดรวบยอดนั้น นักเรียนย่อมสร้างสมมติฐานในใจ และทดสอบสมมติฐานไปด้วย เมื่อนักเรียนแน่ใจในสมมติฐานของตนแล้ว ก็จะบอกชื่อความคิดรวบยอดนั้นออกมา หลักจากนั้นครูจะถามเพื่อให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดเห็นของตน

4. ผู้พัฒนารูปแบบการสอนนี้คือ Bruner, Goodnow และ Austin การคิดเตรียมการสอน

4.1 เขียนชื่อความคิดรวบยอด

4.2 เตรียมตัวอย่างที่เป็นความคิดรวบยอดประมาณ 10 ตัวอย่างเป็นอย่างน้อย

4.3 เตรียมตัวอย่างที่ไม่เป็นความคิดรวบยอดประมาณ 10 ตัวอย่าง

4.4 พิจารณาลักษณะร่วมที่สำคัญ (ลักษณะเฉพาะ) ของสิ่งที่เป็นความคิดรวบยอด

4.5 อาจพิจารณาลักษณะร่วมของสิ่งที่ไม่เป็นความคิดรวบยอดไว้ด้วย

4.6 สรุปเป็นกฎ คือ คิดคำอธิบายลักษณะของความคิดรวบยอด

นอกจากนั้น ควรเตรียมคำพูดที่จะชี้แจงวิธีการวิธีการเรียนให้กับนักเรียน ก่อนขณะเริ่มสอนด้วยลำดับของการสอนมี 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 เสนอข้อมูล และพยายามระบุชื่อความคิดรวบยอด

1. ครูเสนอตัวอย่างแก่นักเรียน ทั้งตัวอย่างของสิ่งที่เป็นความคิดรวบยอด (โดยใช้เครื่องหมายถูกกำกับไว้) และสิ่งที่ไม่ใช่ความคิดรวบยอด (โดยใช้เครื่องหมายกากบาท) อย่างละ 3 ตัวอย่าง

2. นักเรียนเปรียบเทียบตัวอย่างที่เป็นบวกและลบ โดยพิจารณาว่าสิ่งที่เป็นบวกมีลักษณะอะไรร่วมกัน

3. นักเรียนตั้งสมมติฐานไว้ในใจ แล้วทดสอบสมมติฐานนั้น โดยพยายามตอบครูว่าใช่หรือไม่ใช่ เมื่อครูยกตัวอย่างอื่น และถามว่า เป็นตัวอย่างที่จะสอนหรือไม่

4. นักเรียนสรุปลักษณะเฉพาะที่ร่วมกันของตัวอย่างที่เป็นบวก และพยายามระบุชื่อความคิดรวบยอด

ขั้นที่ 2 ทดสอบความถูกต้องของความคิดรวบยอด

1. ครูให้ตัวอย่างเพิ่มแล้วให้นักเรียนบอกว่าตัวอย่างนั้น เป็นบวกหรือเป็นลบ

2. ครูย้ำคำตอบที่ถูกต้อง ย้ำสมมติฐานที่ถูกต้องของนักเรียน บอกชื่อความคิดรวบยอด และให้คำจำกัดความคิดรวบยอดที่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะ

3. นักเรียนยกตัวอย่างเพิ่มเติม

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ยุทธวิธีการคิด

ครูถามนักเรียนคนแรกและคนอื่น ๆ ว่า ทำไมจึงคิดได้ถูกต้อง

1. นักเรียนวิเคราะห์แนวคิดของตน
2. นักเรียนอภิปรายสมมติฐานของตน และวิเคราะห์ว่าคิดอย่างไรจึงได้ช้า
3. นักเรียนอภิปรายชนิดและจำนวนสมมติฐานที่ตั้งไว้ (ทัศนีย์ ศุภเมธี, 2542, หน้า 161-165)

รูปแบบการสอนการสอนด้วยรูปแบบ เพาะมโนทัศน์ (Concept attainment) มุ่งให้นักเรียนฝึกการสังเกตสิ่งต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดความคิดรวบยอด ซึ่งมี 3 ขั้นตอนคือ เสนอข้อมูลและพยายามระบุชื่อความคิดรวบยอด ทดสอบความถูกต้องและ วิเคราะห์ยุทธวิธีการคิด

รูปแบบงานเขียน

งานเขียนในภาษาไทยมี 2 ลักษณะคือ ร้อยแก้วและร้อยกรอง แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงร้อยแก้ว ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นประเภทสารคดีและบันเทิงคดี งานเขียนประเภทสารคดีได้แก่ ข่าว บทความ เอกสารวิชาการ บทวิจารณ์ บทสัมภาษณ์ บทอภิปราย อนุทิน ชีวประวัติ อัตชีวประวัติ สารคดีท่องเที่ยว สารคดีวิชาการแขนงต่าง ๆ ประกาศ คำแนะนำ คำชี้แจง แนวปฏิบัติต่าง ๆ แถลงการณ์ กฎหมายและระเบียบ ต่าง ๆ ส่วนงานเขียนประเภทบันเทิงคดีได้แก่ นิทาน นิยาย นวนิยาย เรื่องสั้น บทละคร เป็นต้น (บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, 2539, หน้า 58-66)

ข่าว

ข่าว หมายถึง รายงานเหตุการณ์ที่ผู้คนให้ความสนใจขณะใดขณะหนึ่ง และข่าวนั้นต้องเป็นข่าวซึ่งมีความสำคัญต่อผู้อ่านและผู้อ่านสนใจเป็นจำนวนมาก

เนื่องจากข่าวสารตามหน้าหนังสือพิมพ์ในแต่ละวันมีมาก การเข้าใจลักษณะของการเขียนข่าวที่นักหนังสือพิมพ์ใช้จะช่วยให้เราอ่านข่าวได้รวดเร็วขึ้น และจับความได้ตามจุดประสงค์ที่ต้องการ ข้อเขียนประเภทข่าวมีวิธีการวางรูปแบบของเนื้อหาต่างจากความเรียงทั่ว ๆ ไป กล่าวคือ ข่าวจะใช้วิธีการเน้นจุดสำคัญของเรื่องก่อน แล้วจึงขยายความไปในรายละเอียดของข่าว โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นหลายย่อหน้า แต่ละย่อหน้าให้สาระสำคัญมากน้อยต่างกัน ข่าวโดยทั่วไปมีองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน ดังนี้

1. พาดหัวข่าว (Headline) เป็นข้อความที่นิยมพิมพ์ด้วยอักษรหนาใหญ่ เป็นข้อความที่สะดุดตา หรือแสดงจุดเด่นของข่าวเป็นข้อความที่สั้นกะทัดรัด เป็นภาษาที่มีลักษณะเฉพาะพิเศษไปจากภาษาที่ใช้กันตามปกติ อาจใช้ในความหมายตามนัยประหวัดมากกว่าความหมายนัยตรง

บางครั้งก็ใช้ในลักษณะคำกร่อน คือตัดคำให้สั้นลงกว่าปกติ นอกจากนี้ยังสร้างคำขึ้นเป็นสมญาของบุคคลต่าง ๆ ที่เป็นข่าวอีกด้วย

2. วรรคนำ (Lead) เป็นวรรคนำต่อจากพาดหัวข่าว เป็นส่วนที่บรรจุเนื้อหาสำคัญที่สุดของข่าว หรือเป็นข้อเท็จจริงที่สำคัญที่สุดของข่าว

3. เนื้อเรื่องของข่าว (Body) เป็นส่วนที่เป็นย่อหน้าต่อ ๆ ไปจากวรรคนำ เป็นรายละเอียดปลีกย่อยเพื่อขยายความส่วนที่เป็นวรรคนำ เช่น บอกแหล่งข่าว ผู้เห็นเหตุการณ์ การอ้างพยานในเหตุการณ์ การอ่านเนื้อความในส่วนนี้จะพบคำอ้างอิงที่ผู้เขียนได้อ้างอิงถึงข้อมูลที่กล่าวมาแล้ว โดยผู้เขียนจะหลีกเลี่ยงการใช้คำซ้ำ ๆ จึงใช้คำอื่นแทนข้อมูลที่กล่าวมาแล้ว (ดรุณี หิรัญรักษ์, 2534, หน้า 42)

การอ่านเพื่อความเข้าใจข่าวโดยทั่วไปนั้น มีหลักการอ่าน ดังนี้

1. เริ่มจากการอ่านส่วนที่เป็นพาดหัวข่าวเพื่อช่วยในการสำรวจข่าวแต่ละวันจากหนังสือพิมพ์ว่ามีฉบับใดมีข่าวอะไรบ้าง น่าสนใจเพียงใด เมื่อสนใจข่าวใดก็อ่านข่าวนั้นก่อนโดนอ่านย่อหน้าเป็นวรรคนำ

2. การอ่านส่วนที่เป็นวรรคนำนี้ ผู้อ่านควรอ่านอย่างตรึกตรอง เพื่อทำความเข้าใจและจับใจความคร่าว ๆ ของข่าวทั้งเรื่อง พยายามที่จะดึงเอาข้อเท็จจริงที่สำคัญ ๆ ออกมาว่าข่าวนั้นเป็นข่าวเกี่ยวกับอะไร เป็นเรื่องเกี่ยวกับใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ทำไม อย่างไร และผลเป็นอย่างไร

3. หากผู้อ่านต้องการทราบข้อมูลนอกเหนือไปจากสิ่งที่กล่าวในวรรคนำก็สามารถติดตาม
อ่านได้ในย่อหน้าถัดไปได้

4. เมื่อเข้าใจเนื้อหาของข่าวแล้วผู้อ่านจะต้องรู้จักการวิเคราะห์ข่าวเพื่อประเมินว่าเนื้อข่าวนั้นน่าเชื่อถือเพียงใด โดยตั้งคำถามและพยายามตอบคำถามต่อไปนี้

4.1 ข่าวนั้นมีการอ้างชื่อแหล่งข่าวหรือไม่ ถ้ามีการอ้างข่าวนั้นย่อมน่าเชื่อถือกว่าการไม่อ้าง และตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแหล่งข่าวนั้นน่าเชื่อถือเพียงใด

4.2 สามารถตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข่าวนั้นได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้ให้ตั้งข้อสงสัยไว้ก่อน

4.3 ทำไมแหล่งข่าวหรือสถาบันเจ้าของข่าวจึงให้ข้อมูล

5. หากไม่แน่ใจว่าข่าวที่อ่านมีคุณภาพและถูกต้องหรือไม่ก็อาจตรวจสอบกับหนังสือพิมพ์หลาย ๆ ฉบับ และสื่อมวลชนอื่น ๆ ด้วย (นลินี บำเรอราช, 2540, หน้า 65)

จากการศึกษาเกี่ยวกับการสอนอ่านเพื่อความเข้าใจข่าว ผู้วิจัยเห็นว่าครูผู้สอนควรฝึกให้นักเรียนอ่านจับใจความและอ่านอย่างมีวิจารณญาณไปพร้อม ๆ กัน จากนั้นจึงฝึกการอ่านตามหลักการอ่านข่าวดังที่กล่าวข้างต้น เพื่อจับใจความว่าข่าวนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร มีใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร เพราะเหตุใด และผลเป็นอย่างไร แล้วเล่าเป็นเรื่องย่อ จากนั้นฝึกการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข่าวโดยตรวจสอบจากการอ้างอิงแหล่งข่าวด้วยคำถามเชิงอภิปรายเกี่ยวกับเหตุผลในการเชื่อหรือไม่เชื่อแหล่งข่าวนั้น และฝึกให้มีการอภิปรายแสดงความคิดในเรื่องต่าง ๆ เช่น เมื่ออ่านข่าวแล้วรู้สึกอย่างไร นักเรียนคาดเหตุการณ์จากข่าวนี้ว่ามีผลกระทบต่อตัวเองและสังคมอย่างไร นักเรียนได้ข้อคิดอะไรจากข่าวนี้ ข่าวนี้มีประโยชน์อย่างไร ถ้ามีประโยชน์นักเรียนจะนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไร ก็จะทำให้การอ่านมีประโยชน์มากยิ่งขึ้น

บทความ (Article)

บทความ หมายถึง ความเรียงหรืองานร้อยแก้วประเภทหนึ่งที่เขียนขึ้น เพื่อมุ่งเสนอข้อเท็จจริง ความรู้ หรือความคิดอย่างไรอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกันแทรกด้วยข้อเสนอแนะเชิงวิจารณ์และแนวคิดที่สร้างสรรค์ (วชิรนที วงศ์สิริอำนวย, 2542, หน้า 2)

บทความเป็นงานเขียนประเภทหนึ่งที่มีผู้นิยมอ่านมาก และมีผู้เผยแพร่มากทั้งทางหนังสือพิมพ์ ตามคอลัมน์ประจำต่าง ๆ ทางนิตยสารและวารสาร บทความมักเขียนเพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบข้อมูลที่เป็นสาระความรู้ ประสบการณ์ ข้อเท็จจริง ที่เกิดขึ้น และความคิดของนักเขียนที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทำให้ผู้อ่านได้ขยายแนวความคิดอันจะเป็นทางเสริมสร้างให้มีทัศนะต่าง ๆ ที่กว้างไกลและมีความคิดเห็นที่ทันสมัยด้วย บทความมักประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ หลายย่อหน้า แต่ละย่อหน้าประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. ประเด็นของเรื่อง หรือหัวเรื่อง (Topic)
2. ใจความสำคัญของเรื่อง (Main idea)
3. ข้อความสนับสนุน (Supporting)

โครงสร้างเนื้อหาของบทความทุกประเภทมักประกอบด้วยข้อความ 3 ส่วน ดังนี้

1. ความนำ เป็นข้อความเริ่มเรื่องอาจมีความยาว 3 –5 ย่อหน้าติดกัน หรือประมาณร้อยละ 5 - 10 ของความยาวทั้งหมด ผู้เขียนบทความมักเขียนเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน ให้อยากติดตามเนื้อเรื่อง หรืออยากอ่านเรื่องนั้น ผู้เขียนมักเร้าความสนใจ หรือชี้แนวทางบางประการเกี่ยวกับความทำความเข้าใจเรื่องนั้น ๆ ให้แก่ผู้อ่าน เนื้อความตอนที่เป็นความนำอาจกล่าวถึงความสำคัญของเรื่อง ลักษณะและสภาพปัญหาของเรื่องนั้น ๆ ความเป็นมาของเรื่องนั้น และอาจกล่าวถึงลักษณะการนำเสนอเนื้อหาของเรื่องนั้น

2. ส่วนใจความ คือ สาระสำคัญและรายละเอียดของเนื้อหาบทความเรื่องนั้น เนื้อหาส่วนใหญ่ของส่วนใจความนี้จะประกอบไปด้วยย่อหน้าต่าง ๆ จำนวนมากหรือประมาณ ร้อยละ 80 -85 ของความยาวของเรื่อง ซึ่งใจความสาระความรู้ มีรายละเอียดต่าง ๆ มีการอธิบาย การให้ตัวอย่าง การชี้แจงเหตุผล การชี้ลักษณะปัญหา สาเหตุของปัญหา เสนอแนวทางเพื่อแก้ไข รวมทั้งมีการนำเสนอด้วยข้อมูลต่าง ๆ ที่ควรแก่การสนใจ ซึ่งทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อเรื่องที่อ่าน

3. ส่วนเนื้อหาตอนลงท้าย ผู้เขียนอาจเขียนในเชิงสรุปเนื้อหาสาระทั้งหมด สรุปความคิดเห็น ตั้งคำถามให้ผู้อ่านนำไปติดตาม โน้มน้าวให้ผู้อ่านเกิดการตอบสนองต่อเรื่องที่อ่าน และอาจเขียนด้วยการเสนอข้อคิดเห็นเป็นการขมวดลงท้ายเพื่อให้ผู้อ่านนำไปคิด หรือเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความชื่นชมและพึงพอใจเกี่ยวกับเรื่องที่นำเสนอนั้นก็ได้ จึงกล่าวได้ว่าเนื้อความส่วนลงท้ายของบทความนั้น อาจมีลักษณะต่างกันได้หลายแบบตามเจตนาในการเขียนเรื่องนั้น และประเภทของเนื้อหาบทความ ซึ่งมีความยาวประมาณ ร้อยละ 5 - 10 ของความยาวทั้งหมดของเรื่องนั้น

การอ่านบทความ โดยทั่วไป เมื่ออ่านบทความเป็นรายย่อหน้า ผู้อ่านควรมีความสามารถในการจับประเด็นหลักของเนื้อหาให้ได้ว่าย่อหน้านั้นเกี่ยวกับเรื่องอะไร อาจสังเกตได้จากคำหรือความที่กล่าวซ้ำกันที่ปรากฏอยู่ในย่อหน้านั้นได้ และเมื่อจับประเด็นสำคัญของเนื้อความได้ทุกย่อหน้าก็จะมองเห็นความสัมพันธ์ของย่อหน้าต่าง ๆ ที่เรียงต่อกันนั้นว่าสัมพันธ์กันอย่างไร ก็จะจับเค้าโครงเรื่องของบทความได้ มีความเข้าใจในเนื้อหาต่าง ๆ และรายละเอียดของเรื่องราวทั้งหมดได้ นอกจากนี้ผู้อ่านอ่านควรใช้วิจารญาณในการพิจารณาว่าข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ ตลอดจนความคิดเห็นที่ผู้เขียนแสดงออกมานั้นถูกต้องและน่าเชื่อถือเพียงใด รวมทั้งวิเคราะห์เจตนาหรือจุดประสงค์ในการเขียนด้วย (นลินี บำเรอราช, 2540, หน้า 1-9; แววมยุรา เหมือนนิล, 2538, หน้า 76–93)

การสอนอ่านบทความ ผู้สอนควรฝึกให้นักเรียนอ่านบทความหลาย ๆ ประเภทโดยให้หลักในการอ่านดังนี้

1. อ่านผ่าน ๆ โดยตลอดเพื่อให้รู้ว่าเรื่องนั้นว่าด้วยเรื่องอะไรบ้าง จุดใดที่เห็นว่าเป็นจุดสำคัญของเรื่อง

2. อ่านเพื่อจับประเด็นสำคัญเป็นรายย่อหน้า โดยอาจสังเกตได้จากคำหรือความที่กล่าวซ้ำกันที่ปรากฏอยู่ในย่อหน้านั้น เมื่อทราบประเด็นหลักของย่อหน้าแล้วสามารถจับความคิดสำคัญของย่อหน้านั้นได้

3. อ่านจับประเด็นและความคิดสำคัญจนครบทุกย่อหน้า แล้วพยายามหาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดต่าง ๆ ในแต่ละย่อหน้า ก็จะได้ความคิดสำคัญของเรื่องทั้งหมด

4. อ่านซ้ำตอนที่ไม่เข้าใจแล้วตรวจสอบความเข้าใจในบางแห่งให้แน่นอน